

F)

Bűvös, szép őszi ég vagy, tündöklés, rózsaszírom.

Bennem a szomorúság tengere sírva árad,

S ha visszafut, otthagyja fanyar, bús ajkaimon

Maró emlékezetét keserű iszapjának.

Kezed hiába csúszik alélt keblemen tova,

Amit keres, barátnóm, marcangolt hely, üres rég,

Szétépte azt az Asszony vad karma, éhes foga,

Óh, ne keresd a szívem, az állatok megették.

Palota volt a szívem s a tömeg befertőzte,

Most benne orgiáznak, gyilkolnak, civódnak ott.

Meztelen kebled körül parfüm szálldos felhőzve.

Lelkek kemény korbácsa, ó, Szépség, Te akarod.

Lobbantsd fel ünneppiros lángjával tűzszemednek

A rongyokat, amiket a rablók itt feledtek.

A költők és a verscímek:

A) Áprily Lajos: *Messiás nélkül*

B) Kemény István: *Kert*

C) Goethe: *Boldogság és álom* (fordította Fodor András)

D) Szentirmay Elemér: *Gyászba borult...* (magyarnóta-szöveg)

E) Parti Nagy Lajos: *Dumpf Endre: Őszológiai gyakorlatok*

F) Charles Baudelaire: *Bűvös, szép őszi ég vagy* (fordította Ady Endre)

A versek értékelése és megbeszélése során érdemes rákérdeznünk a szöveg feltételezhető tulajdonságaira: nemcsak arra, hogy mennyire tetszenek, de arra is, hogy véleményük szerint ki írhatta őket, mi lehet a keletkezésük ideje, arra, hogy magyar versek vagy műfordítások lehetnek-e, hogy versek vagy dalszövegek, hogy férfi vagy nő írhatta-e őket, hogy felnőttek alkotásai vagy gyerekek iskolai házi feladatai-e.¹

¹ Van több olyan versösszeállítás, amely rossz verseket tartalmaz, emellett az interneten nagyon sok költői honlap található (Poet.hu és mások), amelyekre bárki felteheti a verseit, ezért nagyon vegyes az ott olvasható szövegek minősége.

Három veréb hat szemmel. Szerk. Weöres Sándor. Szépirodalmi Könyvkiadó. Bp., 1977.

Megfúvom fűzfalantomat. Szórakoztatóan rossz versek antológiája. Szerk. Kövesdi Péter, Marton Péter, Szilágyi Márton. Zenit. Bp., 1990.

Bűn Rossz Verseik Anthológiája. Kassák Könyvkiadó. Bp., 1994.

b) Ugyanaz a kép

A feladatnak az a lényege, hogy azt kell megvizsgálniuk a diákoknak, hogy ugyanazt a képet az egymás mellé állított két vagy három versrészlet hogyan használja fel: melyik eredetien, melyik elkoptatottan, melyik motivál újra egy sokat használt toposzt, melyik él csak ismerős eszközökkel, melyik titokzatosabb, melyik átláthatóbb.

c) Mikor keletkezhetett?

A *mikor keletkezhetett* kérdését akkor érdemes feltenni, amikor a diákok már elég jól tájékozódnak a költészet történetében, és amikor már nemcsak a versekben megjelenő tárgyi elemekből és nyelvi formákból tudnak következtetni (bár azokból is, ezek mindig fontos jegyei egy korszaknak), hanem a versek szemléletéből, világképéből. Odaadjuk a verseket a diákoknak, és azt a feladatot fogalmazzuk meg, hogy mondják meg, körülbelül mikori vers lehet, és a vers szövegéből hozzanak bizonyítékokat és érveljenek javaslatuk mellett. Ha nem tudják behatárolni a vers idejét, segítő kérdésként feltehetünk ilyeneket:

- 19. vagy 20. századi-e a vers?
- a romantika előtti vagy utáni?
- Petőfi előtti vagy utáni?
- Ady előtti vagy utáni?
- kortárs vagy régebbi?

Érdemes valamilyen közös téma, probléma, szereplő vagy életprobléma köré csoportosítani az összeállítást.

► Négy ars poetica

- Petőfi Sándor: *A költészet* (1847)
- Arany János: *Poétai recept* (1853)
- Kosztolányi Dezső: *Költő a huszadik században* (1931)
- Weöres Sándor: *Ars poetica* (20. század közepe)

A négy verset érdemes párokban adni és főleg végül párok szerint egymás mellé állítani. Petőfi a népiesség politikai és költői programját fogalmazza meg, Arany a népiesség és a romantika elkoptatott eszköztárát gúnyolja ki a versben. Kosztolányi az individualizmust hirdeti meg a versben, Weöres verse az egyén fölötti lényeg jelentőségét hirdeti.

d) A vers változatai

Több költő életműve jelent már meg kritikai kiadásban, ami kiváló lehetőséget nyújt arra, hogy belelássunk a vers alakulásába, keletkezésébe, a versváltozatok egymásutánján keresztül a költői gondolat formálódásának és átformálódásának menetébe. Adjunk két vagy három versváltozatot a diákok kezébe, és tegyenek javaslatot: ők melyiket jelentetnék meg, melyikről mondanák a költőnek, hogy azt tekintse véglegesnek. És természetesen: miért? miben más az, mint a többi? mit tesz hozzá az egyik változat a vershez, mit a másik? melyik miért tetszik inkább vagy kevésbé?

► Versváltozatok

József Attila életművét többször is kiadták kritikai kiadásban, és mivel ő sokszor dolgozta át a verseit, meglehetősen jól nyomon követhető egy-egy vers formálódásának története. Három verset emeltem ki *Poétai iskola*² című tankönyvemben:

- *Boldog hazug*
- *Nyár*
- *Mióta elmentél*

A versek szövege és a szövegváltozatok mind megtalálhatóan a kritikai kiadásokban, mindenekelőtt a Stoll Béla szerkesztette 1984-es kétkötetes kiadást ajánlom.

e) Paródiák

Kétféleképpen is adhatunk paródiákat a diákok kezébe, mármint azon kívül, amikor eleve tudják, hogy kiről szóló paródiát olvasnak. Az egyik változat: adjunk oda különböző paródiákat, és az a feladatuk, hogy állapítsák meg, kinek a költészetét idézi meg és figurázza ki a paródia. A másik lehetőség: adjunk oda verspárokat, és állapítsák meg, a kettő közül melyik az eredeti vers, melyik a paródia. Mivel ez önmagában nem túlságosan nehéz feladat, az a lényeg, hogy a két versből együtt gyűjtsenek olyan stílusjegyeket és szemléleti tulajdonságokat, amelyeket karikíroz a paródiaszerző.

► Kiről szól a paródia?

Varró Dánielnek van egy egyre bővülő, és egészen briliáns paródia-sorozata, a *Boci, boci tarka* átírása más költők stílusában. Természetesen csak olyan költők paródiáját érdemes odaadni kitalálására, akit a diákok már ismernek. Ám nagyon jó bevezető is lehet a kortárs költészetbe néhány további, kortárs költőről szóló paródia.

2 Fenyő D. György: *Poétai iskola*. Korona Nova Kiadó, Bp. 1997.

f) *Ki beszél a versben?*

Arra nagyon sok feladatot építünk, hogy a költő személyét nem tudják a diákok, ezért kénytelenek nem a megtanult paneleket felfedezni, hanem alaposan megfigyelni a vers szövegét. Ehhez képest a következő feladat annyiban lép tovább, hogy itt nem a költőt, hanem a versbeli beszélőt kell azonosítani. Igaz, ez minden egyes verselemzésben szempont, amiért mégis külön kiemelem, az a szerepvers okozta többlet lehetőség. Kifejezetten olyan verseket keressünk, amelyekben valaki, mégpedig egy pontosan meghatározható személy beszél, valaki, aki egyértelműen és pregnánsan más, mint a költő. Az a feladat, hogy meg kell határozni: ki mondja a szöveget?

► **Ki beszél a versben**

Rakovszky Zsuzsa *Hangok* című verseskötete csupa szerepversből áll, mind-egyikben más beszél. A versek címe megnevezi a beszélőt, tehát adjuk a verseket oda cím nélkül, ezzel a kérdéssel: ki beszél a versben? Nem rövidek ezek a versek, nem is egyszerűek, de végtelenül érdekesek, megmozgatóak, komoly fejtörést okozhatnak középiskolás gyerekeknek. A kötetből az alábbi verseket ajánlom ehhez a feladathoz, elsősorban olyanokat, amelyek hétköznapi embereket és helyzeteket tárnak elénk és elemeznek:

- *Öregasszony*
- *Bukott diktátor*
- *Az elhagyott lány*
- *Kövér asszony melegben*
- *Narkomán*
- *A csúf fodrászlány*
- *A szomorú feleség*
- *Az özvegy*

E fejezet minden feladata és minden szempontja azt szolgálta, hogy a diákok figyelmét magukra a szövegekre irányítsuk. Természetesen ezt az elvet csak mint törekvést és szemléletmódot érdemes érvényesíteni, és ezt sem doktriner módon: sokszor felhasználjuk a szövegen kívüli tudásunkat is, és nagyon gyakran az érdeklődésünk sem csak a szövegre, vagy végső soron nem a szövegre irányul. Ennek ellenére is érdemes fenntartanunk azt a szemléletet és igyekezetet, hogy magyaróráink középpontjában az irodalmi szövegek álljanak.